

Ivan Štarha: Moravský zemský archiv v Brně 1839-1989. Dějiny ústavu. Věnováno 165 výročí založení archivu. MZA Brno 2003, 205 s.

6. Po rozdělení do krajských archivů (1954-1960) (str. 113–161)

A. Archiv kraje Brněnského - od 29. 6. 1949

Rozhodnutí státní archivní komise - **26. říjen 1951** - MZA zařadit do soustavy krajských archivů – nutno připravit delimitace sbírku POZEMKOVÝCH KNIH a další fondy do KA Jihlava se sídlem v Telči a KA Gottwaldov v Uherském Hradišti, KA Olomouc – Janovice u Rýmařova.

Úkol ředitele **Vincence Sameše** (také archivní inspektor od 1949 – ještě vyhlášen MŠ) – pomoci vybavit KA novými silami – absolventy FF MU, také pomáhat rozvíjet zemědělsko-lesnické A., okresní A.

2. – 5. 7. 1951 – zorganizován spolu s ČAS pracovní sjezd archivářů Č, M, S – příkaz MV odložit

18. - 19. 4. 1952 pod MV – sjezd krajských archivářů – důsledné ustavení Okresních A; prohlášení: z bezpečnostních důvodů nemůžou být matriky jinde než v KA.

Sepsané matriky obvod Brna – sepsány ale umístěny v AMB.

Samosprávné fondy, šlechtické fondy ad., nově považováno za státní fondy; Depozita jen fondy sistovaných klášterů 1951 – předány Náboženskou maticí, fond MATICE MORAVSKÉ, aj.

Při krajských správách ministerstva vnitra – archivní oddělení – řídí krajské archivy, financují. Tato oddělení převzala péči o rozvoj OA a PA

1.července 1951 vedoucím **JUDr. Alois Kocman**
(**10. 10. 1923 Olomučany u Blanska – 6. 7. 1960 Lipůvka**, autonehoda), prom. chemik 1950, JUDr. 1959

Odborně archiv vedl **PhDr. Jiří Radimský** – odborně nejstarší archivář

15. 5. 1919 Židlochovice + 5. 8. 1965 Brno

Do archivu nastoupil 1940 - 1965

Od 1953-1954 – zpracoval a vydal *Průvodce po Státním archivu v Brně*

Stal se členem ediční subkomise – člen redakční rady *Archivního časopisu*

Milada Wurmová

M. Trantírek

Libuše Urbánková

Mojmír Švábenský

Zisk depozitáře zámek KUNŠTÁT – od 18. září 1953 jej MŠO převedlo jako depozitář SAB

13. stol hrad, renesanční přestavba, 1903 rod Coudenhove-Honrichs, + 1912

František Josef Coudenhove Honrichs, dědička dcera Františka Leopoldina Marie C-H

(7. 9. 1892 – 21. 4. 1977 Rosario, Argentina) – 1916 Kongregace sester Těšitelek Božského srdce Ježíšova – Sestra Marie Anežka, 1939 zámek věnovala KL
Výňatek z Darovací listiny: *"Kongregaci Těšitelek Božského Srdce Ježíšova věnuji uvedený majetek jako kmenové jmění k trvalému a nezávislému finančnímu zajištění, aby mohla přijímat chudé, ale způsobilé čekatelky i bez věna a mohla použít výnosu jeho k vydržování mateřince, dorostu a ozdravovny sester, k provozování své charitativní činnosti, k založení nových domů, k podpoře svých chudých svěřenců, pracujíc nezištně pro veřejné blaho, věnujíc se bezplatně těm nejubožejším spoluobčanům bez rozdílu náboženství a národnosti, nepracujíc na výdělek a nepožívajíc pravidelných podpor od státu nebo veřejných fondů."*

– majetkem státu podle zákona 142/1947 Sb. o revizi pozemkové reformy, v roce 1948 – MK – depozitář - svážení nábytku jiných zámků, pak dohoda o pronájmu některých místností

1954 požádáno o další depozitář – věznice v Bučovicích – pro uložení justičních fondů - užívá ONV pro svůj OA

Požádáno o budovu tereziánské věznice v Brně na Cejlu – pro justiční fondy a zemědělsko-lesnické fondy – převzat – prvně sem stěhován zrušený rozsáhlý Z-L archiv ze zámku v Bučovicích

Správní reforma – převzetí uzavřených fondů starých úřadů – A zemského národního výboru, okresní soudy do roku 1897, archiválie krajských soudů a notářů, Hospodářské společnosti 1786-1902, vyvazovací operáty 1849-1935, registraturu Ústředí měst a obcí z let 1903-1948, spisy zrušené Německé techniky, sbírka Německého historického spolku

Archivy ordinariátů, konzistoří a kapitul

AS uzavírala dohody o zavedení operativní správy nad církevními fondy – brněnská kapitula sv. Petra a Pavla a brněnského biskupství - v Brně podepsal náčelník archivního oddělení KS MV v Brně Ondřej Kozák – 23. 3. 1956

Zůstaly ve vlastních prostorách, ale byly archivně zpracovány, zpřístupněny a využívány.

Mikulovská kapitula – podepsána také 23. 3. 1956 v Mikulově, archiválie zůstaly na místě, zpracovány nebyly. Oficiálně fondy začleněny do státních archivů k 31. 3. 1956 !

1956 zánik samostatných **Zemědělsko-lesnických archivů**, byly SA přejaty včetně prostorů – většinu z nich třeba záhy opustit

Bučovice, Židlochovice – pobočky na Buchlov, Kunštát, Rájec, Náměšť nad Oslovou, pobočka ZLA M. Budějovice ve Znojmě, Pobočka ZLA Žďár n.S. na Pernštejně

K 1. lednu 1956 – noví zaměstnanci – přejati se ZL fondy - později pro kádrové požadavky – někteří nesmějí pracovat v resortu MV

PhDr. Metoděj Zemek – 31. 12. 1959 OA Mikulov

prom. hist. Alois Menšík,

prom. hist. Ivan Krška – 15. 9. 1959 OA Potštát

Edmund Knesl

Nově absolventa FF

15. 8. 1956 Hana Příleská – 31. 8. 1958 OA Židlochovice

1. 11. 1956 PhDr. Vladimír Voldán

Pořádací práce

Ediční řada **Inventáře a katalogy** – 1956-1960 – vydáno 8 pomůcek

Sbírka normálií tribunálu z let 1628-1782 Jiří Radimský

Literární pozůstalost JUDr. Aloise Pražáka – Libuše Urbánková a Milada Wurmová

Velkostatek Sokolnice Metoděj Zemek

Augustiniánské kláštery (inventáře fondů E 3 – A kanovníci lateránské kongregace

Olomouc, E 5 – Šternberk, E 64 Trinitáři bosáci Holešov a E 65 Zašová, E 9

Augustiniáni poustevníci Jaroměřice nad Rokytnou a E 51 Pavláni Moravský

Krumlov Mojmír Švábenský

Velkostatek Bítov Vladimír Voldán a Metoděj Zemek

Velkostatek Břeclav Jindřich Obršlík a Ivan Krška

Velkostatek Valtice Vladimír Voldán a Alois Menšík

Moravské zemské právo – signatura 27 – Spory poddaných s vrchnostmi 1783-1850

Radimský

Soupis periodik knihovny Státního archivu v Brně – 1957 Milada Musilová

Jiří Radimský, Milada Wurmová: *Petice moravského lidu ke sněmu z roku 1848.*

ASMV Praha 1955, 321 s.

Archivní oddělení KSMV v Brně – pro úřední potřebu vydávala *Brněnský archivní věstník* – od 1958 spoluvydavatel i Brněnský státní archiv.

Největší akcent na dějiny dělnického hnutí a KSČ.

Plánovaný k oslavě 120 výročí A - 1959 - a **připravený sborník** (72 autorských článků) – AS odmítla vydat – příspěvky s politováním autorům vráceny. Část článků svých zaměstnanců vydal SA jako přílohu A věstníku 3 a 4 (1959 a 1960)

120. výročí připomněl Jiří Radimský studií v roč. sborníku *Brno v minulosti a dnes*

B. Státní archiv Telč

Krajský archiv vznikl k 1. lednu 1951 jako zařízení KNV v Jihlavě – po vládním nařízení 1954 se stal resortním ústavem MV- nový název **SA Telč** – na zámku v Telči, 8 místností v 1. poschodí, zadní trakt zámku také 8 místností - největší – adaptovaná konírna v zadním traktu, koncem roku 1957 měl archiv 39 místností a ukládací plocha 4,4 km - prostory nevyhovující – vlhké.

Vstup do A totožný s nástupním schodištěm návštěvníků zámku.

jednání o dalších prostorách (zámek v Sádek, Brtnice, prostory v Jihlavě – Hluboká. Pracovní podmínky také špatné – zima.

Jednání ukončena správní reformou 1960 a zrušením telčského archivu.

Špatné pracovní podmínky, zima, nižší platové ohodnocení – méně archiválií než jinde – zdůvodňováno.

Pracovníci: Stanislav Daníček – 1952 pense, 1953 učitel Vojtěch Cvek – nesměl učit, 1957 do OA Pelhřimov

Vedoucím **PhDr. Vladimír Voldán** (22. 11. 1921 – 24. 1. 1982), **červen 1956** odešel do II. ZL oddělení SA Brno

11. 5. 1953 přijat druhý vysokoškolák **Robert Randýsek**, podzim vojna – návrat říjen 1955, **7. červen 1956** převzal vedení

PhDr. František Hoffmann (23. 2. 1920 Litomyšl – 1. 10. 2015 Praha)

PhDr. Jan Janák (28. 6. 1932 – 14. 8. 2008) obchodní akademie, 1947-1951 Vysoká škola politických a hospodářských věd, 1953-1957 MU dějepis, později na FF MU **K 1. 5. 1957** Telč

PhDr. Ivan Štarha nastoupil **6. 6. 1958**

Sem začleněny zemědělsko-lesnické fondy z Moravských Budějovic – **PhDr.**

František Marek, Třebíče a Žďáru nad Sázavou – Kinští (**Josef Fajmon, Karel Horák 22.3.1930-13.11.1998**) == 2. oddělení – vedoucím **PhDr. František Marek** (do 31.8.1958)

Přebírali archiválie – okresní soudy do r. **1897** a okresní národní výbory; skartační řízení – ONV,

1951 převzaty pozemkové knihy, fondy finanční správy jihlavského kraje- berní úřady a berní správy

10. 7. 1954 podpis uschovací smlouvy s Náboženskou maticí na archiv želivského kláštera

1958 firemní spisy krajského soudu v Jihlavě

Potřeba pomoc brigádníků – **1952** Brno, Šebánkovi žáci: Jan Bystřický, Helena Čádová, Svatava Fischerová, Jiřina Marešová, Hana Příleská,

1953 jak brněnského (Ctibor Nečas, Vladimír Vašků, Josef Matyska, Antonín Verbík, František Zřídkaveselý), tak pražského archivnictví (Ivan Hlaváček, Karel Kučera, Jindřich Schwippel)

1960 SA Telč zrušen a začleněn do SA Brno. Formálně se stal pobočkou – postupně zrušen, Nejdříve pobočka v Moravských Budějovicích, archiválie převezeny do Brna

C. **Státní archiv Uherské Hradiště** (str. 130-140)

Zřízen rozhodnutím KNV k **1. 1. 1951** – vznikl přeměnou okresního archivu v UH – 1 místnost (ten zřízen již **18. 3. 1947** – nehonoraným vedoucím absolvent FF MU – **PhDr. Antonín Gába**, původně učitel na gymnáziu UH

Nouze o prostor, nově 3 místnosti ve zrušeném františkánském KL – od **1. 10. 1950**

1. 9. 1951 systemizováno místo archiváře – PhDr. Antonín Gába

Archivář sám stavěl regály spolu s knihařem Františkem Hanákem (od 3. 1. 1951), další pomocnicí od 1. 1. 1951 Marie Prchalová – domovnicka, správní síla

1952 vznik pobočky v Kroměříži – převzetí arcibiskupského archivu v Kroměříži na zámku. Kroměřížský arcibiskupský archiv byl 12. 5. 1948 přeměněn na Studijní ústav pro dějiny olomoucké arcidiecéze s úkolem připravit do roku 1963 dějiny k 900. výročí vzniku diecéze. V čele archivu arcibiskupský archivář PhDr. Rudolf Zuber, pomocnou silou Stanislav Trnka. 10. 8. 1950 převzal celý zámek MNV Kroměříž – oba pracovníci dostali 30. 5. 1952 výpověď – nemohli být převzati do KA UH. Zuber pomáhal s předáním – vydělením sbírky kreseb a grafiky a tzv. stará knihovna – zůstalo ve vlastnictví státu a právě MNV. O místo se ucházel Jaroslav Mezník (31. 12. 1928 Bratislava – 15. 12. 2008) – nebyl přijat (syn moravského zemského prezidenta, zastřelen nacisty).

6. 10. 1952 Liduša Kamínková (jen do 30. 6. 1953).

1. 8. 1953 prof. Věra Kyasová - odchází na archivní oddělení KNV

Libuše Kopálková

1. března 1957 Viktor Michálek

1. prosince 1957 Alena Jůzová

Také brigádníci – 1955 Vladimír Spáčil (4. 10 1935 Brodek u Přerova) – student UNI Olomouc

Snaha o získání přehledu o archiváliích v kraji – 1951 dotazník MNV, FÚ a školám – co mají? Dohlídky na spisovny a archivy podniků.

1952 převzat fond KU Uherské Hradiště, okresní hejtmanství Hodonín, Kroměříž, Kyjov, U. Hradiště, U. Brod, Valašské Meziříčí a Vsetín do r. 1918. OÚ Kroměříž 1918-1945, velkostatky Luhačovice, Litenčice, Chvalnov, od 1951 přebíral knihovny zrušených klášterů. Následoval přebírání MNV, soudů, škol, podniků a spolků.

1956-1958 – rekonstrukce archivních prostor v klášeře

V souvislosti se začleňováním zemědělsko-lesnických archivů nebyl do UH začleněn žádný ZL archiv

24. 4. 1956 převzata operativní správa archivu kolegiální kapituly Kroměříž – podepsal i A. Gába

Gába dbal na shromažďování archiválií a základní soupisy – svozy z okresních soudů, KS Uherské Hradiště, okresní hejtmanství 1850-1918, okresní úřady do 1945. Neprobíhalo podrobné pořádání, práce na průvodci – malé personální obsazení, důraz na svozy.

4. – 6. října 1958 první prověrka archivní správy

Červenec 1959 druhá prověrka archivní správy

31. 3. 1959 odešla Marie Prchalová

31. 8. 1959 odvolán Antonín Gába

30. 9. 1959 odešla z kroměřížské pobočky Libuše Kopálková

1. 9. 1959 prozatímním vedoucím archivu jmenován Viktor Michálek, odešel na Jednáctiletku ve Veselí na Moravu 1. 9. 1960

1. 4. 1960 se SA v UH stává pobočkou SA Brno – pobočka zanikla koncem prosince 1963. V době začlenění do SA Brno měl archiv 180 archivních fondů a sbírek, v kroměřížské pobočce 44 fondů a sbírek. V kroměřížské pobočce i archiv města Kroměříže, velkostatek Rajnochovice.

Pobočka SA Brno v Kroměříži trvá v omezené podobě dodnes. Vedoucí pobočky se stala 1. 4. 1960 prof. Kvasová, 1964 – 14. 2. 1965 zde působila i A. Jůzová. Převzata budova i personál.

Probíhají delimitace – okresní fondy na okresní archivy, další do Janovické pobočky opavského archivu.

Exkurz 1:

Zemědělsko-lesnické archivy (str.141-153)

V roce 1919 zřízený Státní archiv zemědělský dostává po roce 1945 nové úkoly: 1945 konfiskace pozemkového majetku – jeho správce Národní pozemkový fond – mu svěřuje péči o zámecké archivy konfiskovaných velkostatků, po 1948 přibývají i velkostatky znárodněné podle zákona o revizi pozemkové reformy. Úkoly nemohl zajistit centrální archiv sám, tedy zřízení oblastních archivů – jako součást příslušných správ lesního hospodářství.

Přelom roku 1949/1950 byla naplánována celorepubliková síť oblastních zemědělských archivů (OZA). Pro Jižní Moravu měly vzniknout:

OZA Bučovice + pobočky: Boskovice, Brodek u Nezamyslic, Buchlov, Kroměříž, Kunštát, Rájec nad Svitavou, Tovačov – určená sběrná oblast – 41 velkostatkových archivů

OZA Moravské Budějovice:

OZA Dačice: Nová Říše – sběrná oblast 3 velkostatkové archivy

OZA Třebíč: Telč - sběrná oblast 7 velkostatkových archivů

OZA Znojmo: sběrná oblast 11 velkostatkových archivů

OZA Žďár nad Sázavou: Nové Město na Moravě, Velké Meziříčí, hrad Pernštejn, Předklášteří u Tišnova

OZA Židlochovice: Brno, Hodonín, Moravský Krumlov, Líšeň, Mikulov, Miroslav, Náměšť nad Oslavou, Rajhrad, Rosice, Valtice, sběrná oblast 15 velkostatkových archivů

OZA Vsetín: Bojkovice, Vizovice, Holešov.

Různé nepřesnosti – ukázalo se, že takto nelze vytvořit. Nová dohoda *Ministerstva státních statků a Ministerstva lesů a dřevařského průmyslu s Ústředním zemědělsko-lesnickým archivem* - rozhodnutím z 27. 7. 1953 byly dosavadní OZA přeměněny na Oblastní zemědělsko-lesnické archivy s působností v roce 1949 zřízených okresů. OZLA Bučovice – 7 okresů brněnského kraje, 9 gottwaldovského kraje. OZ-LA Žďár – 3 okresy jihlavského kraje, 4 okresy brněnského kraje a 4 okresy pardubického kraje.

1955 byly uzavřeny dohody o začlenění ZLA do resortu MV – do státních archivů k 1. lednu 1956.

Oblastní archiv Bučovice

Vznikl v roce 1949 – Dohodou mezi Státním archivem zemědělským v Praze a Národní kulturní komisí ze 7. října 1948 byl umístěn do zámku v Bučovicích, kde byla od 2. pol. 18. století účtárna lichtenštejnských velkostatků (33 místností v přízemí, 1. i 2. patře – 836,6 m plochy. Pobočky – personálně neobsazené - zámecké archivy: Boskovice, Brodek u Nezamyslic (žádost dr. Gustava Kálnokyho o přezkum občanství a konfiskaci majetku, 20. 8. 1951 přestěhováno do Bučovic), Buchlov, Kunštát, Rájec nad Svitavou, Tovačov (1953 přesunut do ZLA v Janovicích u Rýmařova).

Správou byl k 1. 4. 1949 pověřen bývalý důchodní velkostatku Vranov nad Dyjí **Edmund Knesl** (22.7.1914-13.3.1992), k ruce pomocný pracovník **Richard Dürrer**. K 1. 2. 1951 přidělen vědecký pracovník Československé akademie zemědělských věd **Ing. Dr. Alois Jančík** – věnoval se výhradně výzkumu lesního hospodaření - do práce archivu nezasahoval. 1953 přešel ze Žďáru **Metoděj Zemek** a k 1. 5. 1955 **Ivan Krška** – absolvent brněnského archivního studia.

Hned v počátku nutnost přebírání dalších archiválií: další celky z lichtenštejnských úřadů a velkostatků, zajistit zámecké a velkostatkové archivy Bílovice u Uherského Hradiště, Biskupice u Jevíčka, Bohdalice, Uherský Brod, Brodek, Břeclav, Bučovice, Čechy pod Kosířem, Hoštice u Kroměříže, Ivanovice na Hané, Koryčany, Kostelec nad Černými lesy, Kounice, Kvasice, Lešná-Lukov, Letovice, Lomnice u Tišnova, Luhačovice, Lysice, Malenovice, Milotice u Kyjova, Morkovice, Uherský Ostroh, Pačlavice, Pozoříce, Přílepy, Račice, Slavkov, Strážnice, Šebetov, Uhříněves, Velehrad, Veselí nad Moravou, Výšovice, Zborovice, Zdounky a Ždánice. Přebírání trvalo několik let. Líšeň –podle původního plánu pobočka, písemnosti předány do Bučovic 15. 12. 1950, ale 18. 8. 1951 byl líšeňský archiv deponován v Archivu města Brna. Jednání o převzetí archiválií školního lesního statku Masarykův les Vysoké školy zemědělské v Brně (část registratury spojeného panství Královo Pole a Zábrdovice) – námitka AMB, že část fondu je, předána majitelem, od r. 1933 v jejich fondu – 9. 5. 1951 tedy přebírá AMB i další část.

Při svážení archiválií pořizován jejich soupis pro Přehled připravovaný SZA v Praze. Hlavní úkoly přebírání archiválií, jejich soupis a od roku 1953 nově provádění skartačního řízení. Archiv shromáždil 3055 bm, v pobočkách 930 bm a jako depozita v O a M archivech a muzeích 458 bm archiválií.

I po reorganizaci ZLA Byl největším na JM. Severní část přešla k A v Janovicích u Rýmařova. Byla zrušena pobočka v Boskovicích a archiválie převezeny do Rájce nad Svitavou – o archiv pečoval bývalý salmovský důchodní Josef Musil, od r. 1954 jeho manželka Milada Musilová.

Protokol o začlenění ZLA v Bučovicích do Státního archivu v Brně byl podepsán 30. 8. 1955, (fond 4638,5 bm) převzaty i pobočky (Rájec nad Svitavou, Kunštát, Buchlov i depozita v AMB (protokolárně převzata 3. 9. 1955, ale zůstala na místě). SA v Brně

si ponechal pobočku v Kunštátě – s patrimoniem a velkostatkem Kunštát). I Rájec nad Svitavou zůstal pobočkou SA Brno. Bučovice jako pobočka končí 1957, nutnost uvolnit celý bučovický zámek, kam se přestěhovalo ředitelství UP závodů Bučovice. Materiály převezeny do někdejší tereziánské věznice na Cejlu, přidělena SA 20. 11. 1956.

Oblastní archiv Židlochovice

Neobsazená pobočka SZA v Praze, pobočku příležitostně spravoval dr. Emanuel Janoušek a dr. Josef Nožička. 1. dubna 1951 vedením archivu pověřen Alois Menšík (6. 7. 1923.26. 11. 1961) absolvent dějepisu a zeměpisu UNI Brno. K prvním úkolům patřilo zpřístupnit (zrekonstruovat podle čísel původního repertáře) dietrichštejský rodinný archiv z Mikulova. Archiv umístěn v pěti přízemních místnostech zámku v Židlochovicích. 1951 zde uloženy písemnosti dalších velkostatků (Bohutice, Cvrčovice, Diváky, Dukovany, Hrušovany nad Jevišovkou, Křižanov, Osová, Podolí u Brna, Radešín, Rosice-Veverčí, Tulešice-Čermákovice, Višňové a Židlochovice. Zrušená pobočka Moravský Krumlov (Lichtenštejnové a Kinští), na přesunu spolupracovali Dr. Nožička, Edmund Knesl. Pro nedostatek místa v Želechovicích převoz do Žďáru nad Sázavou 18. září 1951, 4 nákladní auta – 878 balíků, tisíce knih, listiny, mapy a plány. Následně předal Alois Menšík i do Žďáru i fondy velkostatků Moravec, Osová a Radešín. Nedostatek místa vedl i k odstoupení velkostatku Podolí. Nutné skartační řízení v jednotlivých lesních závodech. Protokol o předání fondů Krajské správě MV v Brně podepsán 31. 8. 1955. Alois Menšík přeložen do Brna, Židlochovice pouhým deponitářem SA Brno, zcela zrušen v březnu 1959.

Oblastní archiv Žďár nad Sázavou

Vznikl po uvalení národní správy na statky Zdenka Radslava Kinského a jeho manželky Eleonory, dále měl spravovat archivy velkostatků Rozsochatec a Žďár , v roce 1950 měl převzít velkostatek Jimramov. Od r. 1953 se kompetence vztahovala na okresy Jihlava, Žďár n/S., Havlíčkův Brod v jihlavském kraji, okresy Tišnov, Bystřice n/P., Svitavy, Moravská Třebová v kraji brněnském a okresy Chotěboř, Hlinsko, Litomyšl a Polička v kraji pardubickém.

Základem velkostatek žďárský, polensko-přibyslavský, Vojnův Městec, Pohled, Jimramov, Chotěboř, Křetín, Rozsochatec.

Jako vedoucí nastoupil 30. 5. 1951 Dr. Metoděj Zemek (15. 1. 1915 – 18. 10. 1996). 1. 7. 1953 na vlastní žádost přeložen do Bučovic. Na jeho místo nastoupil Karel Horák – absolvent UNI Brno, ale 1. 11. 1953 nastoupil na dvouletou vojenskou službu, správou archivu pověřen Ing. Jaroslav Švarc ze Správy lesního hospodářství, nutné věci přijížděl vyřídit Dr. Zemek z Bučovic.

1. 1. 1952 nastoupil jako pomocná síla Bohumil Klouček, 1953 ještě na 3 hod denně žďárský kastelán Václav Novák. Další pracovníci Dr. Vladimír Budil, Josef Fajmon. Fondy se rozrůstaly – koncem roku 1951 18 fondů velkostatků: Osová, Chotěboř, Ledec nad Sázavou, Maleč, Moravec, Nové Město na Mor., Pohled, Polná-Přibyslav,

Radešín, Rozsochatec, Světlá nad Sázavou, Soběslav, Vojnův Městec, Žďár n. Sáz. – cca 14 km.

Pobočka na Pernštejně: rodinné a velkostatkové písemnosti Mitrovských; v Předklášteří vlastní velkostatek, ve Velkém Meziříčí – vlastní a Křižanov.

Archiválie na zámku a v 1. patře Žďárské fary.

Do Žďáru přivezeny i fondy velkostatků Červená Řečice, Nový Rychnov, Rudolec-Černá.

Knihovna se rozrostla ze 78 na 1800 svazků.

M. Zemek sestavil 1953 k výročí města katalog *700 let Žďáru nad Sázavou*.

Dr. Zemek vedle OZA fungoval i jako okresní archivář

OZA zrušen k 1.1.1956, předávací protokol podepsán 24. srpna 1955 – 26 fondů.

Pobočka Pernštejn 11 fondů – (rodinný archiv, ústřední správa, velkostatky Sokolnice, Pernštejn, Dolní Rožínka, Szarvas, železárně Štěpánov ad.).

Pobočka Předklášteří: 1. září 1955 zjištěno, že je v operativní správě Náboženské Matice. Proto převzetí odloženo, až do termínu předpokládaného přejímání církevních archivů

Oblastní archiv Třebíč

Vznikla jako součást okresního archivu ustanoveného rozhodnutím ONV Třebíč ze dne 18. září 1945. O jeho vytvoření se zasloužil **Dr. Vincenc Sameš**. S pomocníkem Leopoldem Russmannem (oba v hodinové mzdě) soustředil velkostatkové fondy – Sádek, Budišov, částečně z Brtnice – Collaltové et San Salvatore.

Archiv umístěn v 1. poschodí třebíčského zámku – 2 a půl chodby, 6 depozitních místností – kancelář společná s OA. OA 2 depozitní místnosti.

Pobočka Telč – velkostatek Studené, Telč, Veselíčka.

systemizované místo až v roce 1955 – důchodce **JUDr. Robert Pospíšil**. Protokol o převzetí archiválií podepsán 25. srpna 1955. 1. 1. 1956 převzat pod krajskou správu Jihlava.

Oblastní archiv Moravské Budějovice

Založil jej správce městského muzea okresní konzervátor profesor **František Jech**, prostory v zámku MB, který v roce 1945 přešel do správy MNV. Velkostatek MB, Budeč. Písemnosti Správy státních lesů – polesí Budkov, Budíškovice-Dačice, Šašovice, Sádek, Lesonice ad. 1947 velkostatek Želetava ad. Pobočka v Nové Říši – písemnosti Kl ale po sistaci přebírá MZA. Dále **Emil Jenerál** a okresní archivář František Pol (OA ustaven 1. 1. 1949). 1. 4. 1953 nastoupil do OZA **Dr. František Marek**, teprve nyní plné fungování. Scelování převzatých fondů – k 1. 12. 1954 OZA MB – 17 fondů – 415 bm, Znojmo 11 a Dačice 4 fondy.

Pozornost věnoval písemnostem zaniklých hospodářských družstev, doporučil vedení kronik na státních statcích.

Plánovaný OA Znojmo nevznikl – pouze pobočka MB – spojena s městským A – spravuje **Josef Auer** – 31.8. 1955 v kanceláři OA Znojmo protokol o převedení fondů od SA Brno – 10 = 379 bm.

Pobočka Dačice – součást OA – spravoval **Dr. František Křížík** – předány do Telče. K 1. 1. 1956 začleněn do SA v Telči, protokol podepsán **25. 8. 1955**.

Exkurz 2:

Archivní oddělení KSMV (str. 154 – 161)

Vládní nařízení č. 29/1954 ze 7. května 1954 dalo vzniknout archivní správě MV – řídicí orgán, v krajích byl podřízenou složkou – AOKS - archivní oddělení krajských správ MV.

AOKS v Brně vznikl v 2. pol. roku 1954, sídlilo zpočátku v budově MZA-Žerotínovo nám. 3/5, následně se přestěhovalo do budovy krajské správy MV na Leninově/Kounicově ulici 46. Vedoucím – s titulem náčelník byl do **31. 3. 1960 Ondřej Kozák**, náčelník KSMV, vedle něj čtyři civilní zaměstnanci: Blažena Bolečková – na starosti budování archivů národních výborů; **Jaroslav Bakala** – podnikové archivy, později nahrazen Miroslavem Kuchtou; **Antonín Ševčík** – evidence jednotného státního archivního fondu; Ludvík Soukup – projednávání delimitací AM, později skartační řízení, později nahrazen Edmund Knesl. Úkolem zajistit budování sítě ANV – městských a okresních, a podnikových archivů. Od roku 1956 začalo AOKS vydávat *Brněnský archivní věstník* – metodické směrnice, zprávy o budování archivů. (1956 – 2 čísla – 16 a 23 s., 1957 – 4 čísla, Od 1958 spoluvydavatelem Státní archiv Brno, přibývají studie o pořádání archiválií + edice (1. č. - 67 s.; 2. č. – 65, 3. č. 66 s. + 30 s přílohy – **Jiří Radimský**: *Po Mnichovu*, šlo o hlášení politických úřadů zemskému presidentovi z roku 1938, 4. č 115 s.)

Archivní oddělení KSMV v Jihlavě zahájilo činnost **1. 6. 1954**, šéfem náčelník ppor. **Vladimír Martének**, až 1. 2. 1955 jako další pracovník nastoupil Jaroslav Caha – podnikové archivy, od 1. 1. 1957 Ivana Skalníková; Bohumil Nikl – pro státní archiv a archivy NV – od **1. 4. 1957** první vysokoškolák **Antonín Verbík**, od 1. 10. 1959 **Ivan Štarha**; v posledním čtvrtletí 1955 skartační referent Leopold Korotvička, od 1. 7. 1959 Rudolf Bačák; **1. 2. 1956** obsazeno místo referenta JSAF – Stanislav Makovička.

I jihlavské oddělení vydávalo od roku 1956 *Archivní zpravodaj – Oběžník*. Do března 1960 vyšlo deset čísel. Autoři **František Hoffmann**, **Karel Horák**, 1960 - poslední číslo - **Jan Janák**: *Tematické rejstříky k prezidiálním spisům okresních archivů*; **Ivan Štarha**: *Stav farních archivů a jejich pořádání*.

Z podnětu Františka Hoffmanna se při AO KSMV ustavila 6. června 1958 **krajská archivní rada**, která navázala na poradní sbor archivářů při bývalém krajském archivu v Telči z období před r. 1954. Jmenování sem měli být 2-3 zástupci SA, 1 zástupce arch. odd., 3-4 zástupci archivů NV, 1 za PA, jako hosty zvat zástupce odboru kultury KNV, zástupce muzeí. Předsedou se stal František Hoffmann, místopředsedou Antonín Verbík. Úkolem Krajské archivní rady bylo sledovat:

1. postup vnitřních archivních prací
2. péče o všestranné využívání archivního materiálu,
3. publikační činnost

4. spolupráce s jinými kulturně osvětovými institucemi v kraji i mimo kraj.

Jedním z prvních úkolů bylo vytvořit Bibliografii Jihlavského kraje - vše o kraji, jeho institucích, podnicích, do r. 1848 resp. 1868, měli zpracovávat pracovníci archivů, muzeí, soustřeďovat v 2. odd. SA Telč v Jihlavě.

Archivní oddělení KSMV ve Zlíně/Gottwaldově zahájilo činnost 1. 7. 1954, šéfem náčelník poručík František Prokeš, od 1. 10. 1959 kapitán Bedřich Dohnal. Referent pro skartace 1. září 1954 Petr Nezval, 1. 11. 1955 referent pro PO Josef Tomeček, 1. 1. 1955 referent Pro JSAF Bohumil Marušák, 15. 2. 1955 referent pro SA a ANV Lubomír Kovář. Lidé bez teoretické přípravy, žádný vysokoškolák.

Správní reorganizace od 1. 4. 1960. Archivní oddělení KSMV Jihlava a Zlín zanikly k 31. 3. 1960 a jejich kompetence převzalo AO KSMV Brno. Do čela postaven náčelník Evžen Janda, posíláno o druhého náčelníka a administrativní sílu. Z odborných pracovníků nahradil Ivan Štarha Blaženu Bolečkovou a Blaženu Jančálková Miroslava Kuchtu. Referent pro JSAF a referent pro ANV připravovali delimitaci sbírkových a archivních fondů ze SA do ANV – Sbírka pozemkových knih (C 17), sbírka vyskartovaných soudních spisů (C 42).

Archivní věstník vycházel jen do poloviny roku 1961, připravená metodická čísla AS zamítla, metodiku mají vydávat jen centrální tiskové orgány. Vydána informační pomůcka o materiálu do znárodnění uložených v PA – nejdříve strojírenské a železářské podniky Jihomoravského kraje, kritika – nepokračovalo se. Přistoupilo se k přípravě stručného průvodce po fondech podnikových archivů do znárodnění. V roce 1963 se vytvořil archivní poradní sbor, který doporučoval zpracování a vydávání pomůcek, často konflikt s AS MV. Procházely jím i další publikace OA – 1965 Jan Skutil: *Olešnické pergameny*; inventáře *Archiv města Valtice, A města Letovice*.

Archivní oddělení KSMV v Brně ukončilo svou činnost 30. 6. 1966 – začleněním do Státního archivu Brno – jako kontrolně-instruktažní skupina (zcivilnění archivnictví). Funkce náčelníka a bezpečnostního referenta zanikla.